

FELFÖLDI ÍRÓPORTRÉK

Egy nagyszombati és egy nyitrai író

Szlovákia a legnyugatibb szögletében, a Kis-Kárpátok lábánál, a Trna folyócska partján fekszik Nagyszombat. Vele átellenben, a Zobor-hegy alatt, a Dunába siető Nyitra vize mossa Nyitra városát. Nagyszombatot és Nyitrát több náció lakta, nevük is többféle van: Nagyszombat a Trnava, Tyrnau, Tirnava; Nyitra a Nitra, Neuta, Nitria névre hallgat szlovákul, németül és latinul. Őslakosaik szlávok, Trianonig a történelmi Magyarországhoz, majd Csehszlovákiához tartoztak, most az önálló Szlovák Köztársaság virágzó városai: jobbára megőrzött műemlékekkel, magas egyházi és világi hivatalokkal, felsőoktatási intézményekkel; ipar tekintetében Nyitra pozíciói erősebbek. Nagyszombatnak 1910-ben még 30%-a, Nyitrának 59%-a volt magyar. 1991-re ez az arány már csak 1%-kal mérhető, és csak Nyitrán. Itt működik azonban az az egyetemi Pedagógiai Intézet, amely magyar tanárokat is képez, és ahol önálló Magyar Kar létrehozása remélhető. Nagyszombat már a királyi Magyarország idejében érseki központ volt: az 1540-es évek elején ide kellett menekülnie az esztergomi érseknek és a káptalannak a török elől. Az első sikeres magyar egyetemalapítás is itt történt: 1635-ben Pázmány Péter rakatta le köveit a Nagyszombati Egyetemnek, amely aztán a XVIII. században Budára, később Pestre költözött. Tudományos és egyházi központ-jellegét Trnava ma is őrzi: itt van a szlovák bíboros érsek rezidenciája, és őséneket tekint Pázmány egyetemalapítását a szlovák tudományosság is. Nyitra nemkülönben egyetemi és tudományos központ; Várhegyről a püspöki palotával és az erődvel egybeépült büszke templom tekint le a városi forgatagra. Még Szent István erősítette meg, s ugyanitt történt Vazul megvakíttatása is. Majd az „új, az énekes Vazul”: Ady Endre is ezen a tájon, Dévény felől akart betörni Magyarországra „új dalai”-val.

Nagyszombatról a XVIII. századi magyar irodalomnak két érdekes emléke van. Az egyik egy korai „szociográfia”, a szlovák–magyar Bél Mátyás (Matej Bel), a sokoldalú tudós *Notitia Hungariae novae historico-geographica*

(Az újkori Magyarország történeti ismertetése) című könyve élénk, szemléletes leírása: a főteret „a Szentháromság-oszlopon kívül a várostorony, a városháza és néhány főúr, mint az Esterházyak és Pyberek szépen fölépített palotái díszítik. A toronyban örök és kürtösök székelnek: azokra a virrasztás, ezekre a nappali őrökös van bízva, amelynek óránként adott kürtjelei egy bizonyos rövid dallamot adnak. Néhány ház választja el az Egyetem tértől. Azért nevezik így, mert az egyetem épülete előtt terül el. [...] A tér ékességei közé tartozik a Boldogságos Szűz oszlopa, keresztelő Szent János templomának, az egyetemnek és a többi épületnek képe. [...] Sok nemesi és polgárházzal büszkélkedik, a Sarkantyú utcában vannak az Erdődy, az Amade- és a Spatzai-házak: mivel csinosak, az utca díszei közé tartoznak. [...] Röviden: Nagyszombat szép város és jó benne lakni, régen főként a nemességek volt menedékhelye háborúban és békében, ma sem kerüli el, aki a falusi visszavonultságot a városi társas étellel kíván, az időnként fölcserélni. (Tarnai Andor fordítása)

II. Rákóczi Ferenc fejedelem háborús időben járt Nagyszombat falai alatt: itt vívta kurucaival első csatáját 1704-ben, és el is veszítette. Pedig a kedvvel rajzolgató, szobrászkodó, fűrő-faragó Rákóczi az ütközet előtt egy térkép-vázlatot is csinált a kuruc és labanc hadrendekről, és stratégaként mérlegelt mindent. De aztán azt kellett ráírnia térképére a kuruc egységeket jelképező téglalapocskák alá, hogy „Rebellált” (fellázadt), „Nem ment”, „Szaladt”...

Amit Rákóczi a térkép alá rajzolt, az viszont nem hadvezéri, hanem művészi, „írói” tett volt, és sikeres. Ez egy finom vonalú grafika a téli Nagyszombat tetőinek és tornyainak sziluettjeivel. A rajzoló Rákóczinak még a békés karácsonyi álmukat alvó testes polgárházak kéményeiből bodorodó füstre is van gondja.

Ezt az élő, eleven Nagyszombatot, egy XVI. századi nagyszombati magyar író, az 1550 körül született, 1802 után meghalt

PÉCSI LUKÁCS

is megfestette, legalábbis fametszet-illusztrációt rendelt a maga háza mellett való virágos füves kertről, amelyben három kisgyermek játszadozik.

Márta és a két kisfiú Péci Lukács nővére vagy húga gyermekei voltak. Ő ugyanis egyházi ember: „az esztergomi káptalan ügyviselője és közjegyzője volt 1595 körül, ami papi állására bizonyít” – olvassuk Szinnyeinél (*Magyar írók...*, X, 1905, 661).

Péci Lukács, tehát nagyszombati polgár, katolikus egyházi író, de világi foglalatosságot űz, sokoldalú, érdekes, élelmes tehetség, „az esztergomi

érsekség jövedelmének” ügyintéző mindenese. Kedvel adott ki pl. népszerű kalendáriumokat: egy krakkói kollégájának öt naptárát is magyarra fordította (1579–1603). Nemcsak a káptalani hivatalban és a miséken üldögélt: 1594-ben egyenesen az esztergomi katonai „táborba szállott”, bejárta a csatateret, ahol Balassi Bálint vére hullt. Így látjuk ezt – így szeretnénk látni – négyszáz év múltán. Valójában azt vallja meg örömmel *Az kereszttyén hadakozásnak tüköre* című könyvének ajánlásában (1595): Esztergom töröktől való „szabadulásának ideje” ismét lehetővé tette neki, hogy „ennek a végháznak”, értsd: végvárnak a jüvedelmét” tizenhat esztendei szolgálat után megint „törvénnyel oltalmazhassa”. Ezen a műveleten valaminő helyszíni adóbehajtást kell értenünk, mert Pécsi fölött ott van még „az esztergomi érsekség jövedelmének választott udvarbírója”, Hölgyi Gáspár, akihez ennek a „hadakozási tükörnek” az ajánlását is címezi. Ha Pécsi Lukács lett volna Hölgyi Gáspár, a főbb adóőr-udvarbíró, most alighanem szegényebbek lennénk: Pécsinek talán nem illett volna könyveket írnia magasabb protokolláris kötelezettségei miatt.

Egyéb „szokott dolgait és szokott írását elhagyván”, Pécsi Lukács tehát „vitézze lett, táborokba szállott” és most efféle hadakozástükörrel „veszekedik”, azaz bajlódik. „Bacherius Péter” latin könyvét követte, derekas erővel, jó magyarsággal, szemléletesen. De belelapozott a latin hadtudomány klasszikusába Vegetiusba is, akit Zrínyi sem áttallott forgatni. Vegetius ráadásul szintén pénzügyi szakember volt: a római császár jövedelmeit felügyelte, továbbá őt tartják az öszvérgyógyítás klasszikusának. (A két foglalatosság összefügg: háborúhoz pénz kell, katona mellé teherhordozó állat: ló, öszvér, elefánt.) Pécsi Vegetiusa így szól magyarul: abból „az hadra választott sugár (sudár) ifjúból lesz vitézségre való ember”, akinek „tetemi” (testrészei) alkalmasak: „eleven szemei, igyenes nyaka, szélyes mellye, kövér és inas vállai, ép ujjai, hosszú karja, kisdud gyomra, a lábainak nem hosszúak és a lábainak húsa nem kövér, hanem inakkal vastag, és gyakor”. (Mintha a maga termetén végigtekintő Bethlen Miklóst olvasnánk.) Az „efféle jól nevelt ifjaktól vastagodnak osztán az fő vitézlő emberek. Sokat láttam azok közül Esztergom alatt és egyebütt, kiknek állhatatosságokon nem kevésbé csudálkoztam. Véres orcával, kézzel, arcul vágott fővel előjüvén, magát nézte nagy vakmerőn állván, vigasztalta: tudom az idejét (mondván, hogy vérem után jó nyereséges diadalmunk volt”. (Ezt a vallomást meg az esztergomi táborban halálos sebet kapott Balassi szájába adhatnánk.) Van is szava Pécsi Lukácsnak a katonák temetéséről. Amin már Szent Ágoston töprengett, hogy ti, csak úgy üdvözülhet-e az elesett, ha illő módon eltemetik, azon Pécsi is törődött. A testek eltemetését és „a föltámadásnak igazságát”

hangsúlyozza, s közben a pogány Lucanus *Pharsaliájának* híres sorát idézi (VII, 819):

„Hiszem, az ég befedez, ha koporsóm, avagy sírom nem leszen” „Coelo tegitur qui non habet urnam.”

Talán elsőül fordítja magyarra a Lucanus-sort, amivel később, fakóbb hangon, egy protestáns prédikátor is próbálkozik: „Akinek nincsen szemfödél vászna, az ég annak befedője” (Kovácsnai Imre, 1622). Így érlelődik Zrínyi Miklós önmagára szabott epitáfium-epigrammájának utol nem érhető megoldása:

Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó,
Óráim tisztességes csak légyen utolsó,
Akár farkas, akár emésszen meg holló,
Mindenütt felyül ég, a föld leszen alsó.

Pécsi Lukács a másik nemre is gondot viselt. Legnépszerűbb könyvét, a *Keresztény szűzeknek tisztességes koszorója* című erkölcsbotanikát Lukas Martini *Ehrenkrönzleinjének* átdolgozását—a lányos szülők elkapkodhatták. Idillikus ihlető környezetben készült. „Költ Nagyszombatba, magam házam mellett való virágos füves kertben, Szent Mihály arkangyal napján, 1591.” Balassi Bálint ziláltabb körülmények között fordította a szüleit vigasztaló *Beteg lelkének való füves kertecskét*, Márai Sándor is háború előszelében folytatta a maga *Füves könyvével* (1943) a régi hagyományt. Pécsi Lukács megint messzemenően praktikus: a leggyakoribb nevelési és viselkedési tanácsokat adja, miközben aprólékosan kimeríti a virág- és koszorúkötés-szimbolikát. (Rónay György írt szép esszét erről, még 1936-ban.) A *Keresztény szűzeknek tisztességes koszorója* istenes gyakorlati etika, egyszersmind a nyugat-magyarországi polgárság mindennapi életének eleven tükre. Nőnevelési előírásait szem előtt tarthatta a kérdésnek külön prédikációt szentelő Pázmány Péter is. Pécsi Lukács így tekint be a nagyszombati lányos házakba, és efféle tisztességes intelmekkel igazgatja a keresztény szüzeket:

„Az tisztességes beszéd és cselekedet találatik főképpen az öltözetbe, ételbe, italba és mással való beszélésben, táncolásban, feledésben, nyugodalomban [...], úgy is öltözzenek, hogy mind nemzetségeknek, mind magoknak tisztességek legyen [...]. Abba, az mit elődbe hoznak, egyél, mint ember, ne légy faldozó, mint egy oktalan állat, hogy méltán gyűlötségben ne essél, tisztességnek okáért először szűnjél meg az ételtől, és ne légy faldozó, dobzódó! (...) Ezeknek fölötte beszédekre okosak legyenek, midőn egyebeknél valamit el kell végezniük, kezeket csendesen tartsák, orcájukat és

szemeket fölemeljék, és egyáltalában csak arra nézzenek, az kihez mentenek, és kivel végező beszédek vagyon [...] Ha pedig történet szerint reájuk jó a köhögés, ízlés, (nyáladzás, csuklás), egyebek előtt lépjenek félfelé (odébb) egy kevéssé, avagy keszkenőt vegyenek orcájuk eleiben. Efféle tisztességes magatartásban igyekezzenek taláztatni az táncolásban is, mert a tánc űmagában nem megvethető mulatság, hanem kedves és mulatozó elrendelt kerülésnek időkönnyebbítése, nincsen is tiltván az Isten népe között, hanem megengedett, midőn annak ideje vagyon, csak hogy tisztességesen táncoljanak és mulatozzanak. [...] Igyekezzenek emberségesen [...] oltalmazni magokat, úgy mint gonosz, szemtelen társuknak nyájasságától, más embernek rágalmozásától, kedvetlen hévságos beszédétől, tisztátalan táncától, történet szerint egymással való beszéléstől, cifrás és képtelen ruházattól, fertelmességre intő levelektől, tisztátalan éneküktől, szemtelen meséktől, hévságos beszédektől, históriáktól, bolondságos és eszméletlen gonoszra vezérlő eszközöktől és visszaaggott, istentelen, tűzre, avagy fegyver alá való vén kofáktól és bábáktól, melyek az ártatlan, együgyű szüzeknek jámbor igyekezeteket el szokták fordítani, és mind testi és lelki szépséges szüzességektől megfosztani.”

A család és a társaság nem pótolhatja az iskolát. Pécsi Lukács erre is gondot visel, és erről is mondja az örök magyar önkritikát: „Ide szolgálnak az közönséges tanulóhelyek, mint egyéb nemzetek között nyilván látjuk, hogy szép munkára tanítják a leányzókat: méltó volna is, hogy minden városokban afféle helyek volnának, hogy jól neveltetnének föl a leánkák. [...]

Efféle tanulóhelyeken pedig kívántatik, hogy a tanító asszonyállatok az leányzókat ha méltónak ítélik lenni (de nálunk, magyaroknál, nem igen díszes), olvasni tanítsák, emellett a hitnek és keresztyény tudománynak fundamentomira szüntelen oktassák, annak magyarázatára őket oktatván.”

Iskolaügyben akkortájt nem voltak feszített felekezetei ellentétek. A kálvinista Szepsi Csombor harminc év múlva Jeanne d' Arc-kal, Erzsébet királynéval, Westonia költőnővel példálódzik; Szenczi Molnár Albert éppen nagyszombati protestáns hölgyeknek fejtegeti nőnevelési elveit.

Pécsi Lukács a magyar ellenreformáció egyik fellegvárában élt, papok között kellett forgolódnia. Róluk is volt határozott véleménye. Akár ha az evangélikus tábori lelkész, a politikus érzületű Magyar István *Romlás-könyvében* olvasnánk ezeket a sorokat: „Kérdhetné azonban valaki ez helen: igen mented az egyházi rendet, hogy hadba ne menjenek; hogyha oly szükség támadna, hogy vagy az keresztyéneknek egész seregek veszedelembé volna, avagy az vársas az hitetlenektől úgyannyéra ostromlattatnék, hogy csaknem immár kézbe jutott volna, akkor az egyházi emberek fegyverrel

nem futhatnak-e az város fokára házokért, oltárokért és szerelmes hazájokért, hogy erősen víjjanak? Arra azt felelem, hogy nemcsak szabad, de ugyan köteles reá az természetnek törvényéből, hogy az falra fölhágjon, az istentelen ellenséget vágja, és az fokról nyakra-főre űket aláhányja és taszigálja.” Egyházi ember – horribilie dictu – ágyút is elsüthet, ha más nem ért hozzá. Ezt tegye inkább, semmint összetett kézzel imádkozzék. „Lőjje ki az ágyúkat az számtalan ellenségre, és bátorságos legyen”, bármit „tiltson és parancsoljon” is, „az egyházi törvény”! „Szép példánk vagyunk” erre Bonfiniusnál: a Hunyadi János győzelmeit minden erővel segítő Capistranus; ők „Nándorfejérvárba huszonnégy óráig vivának egymás után”, és Isten segítségével a várost meg is tarták. Kapisztrán János közben nemcsak „a szent keresztnek fáját ölelte át”, hanem „intette, kérte, készítette” a vitézeket a harcra. Ez a szép, világos Pécsi-próza inkább racionális szemléletességével tűnik ki, semmint túlbecsült, kellőképp még le nem írt manierizmusával.

A vámszedő Pécsi Lukács elhivatott az írásra, mint Máté. Jól sáfárkodott képességeivel olyan egyházépítő műveiben is, mint a *Szent Ágoston doktornak elmélkedő, magánbeszélő és naponként való imádságai, antigua Hasznos orvosság és ant Hét irgalmasságnak cselekedeteiről*. Bonfini és a történetírás iránti figyelme sem amatőrizmus: Pécsi 1597-ben kiadta Ransanus magyar történelmét (*Epithoma rerum Hungaricarum*).



Lackó, Márta, Imre
Pécsi Lukács kertjében

Pécsi Lukács tágabb családját, rokonnait szerető ember lehetett. A *Füves kertecske* három gyermekről közöl idilli illusztrációt: a „maga háza mellett való virágos füves kertben” játszadoznak; lehetett ott egy kis igazi, külön játszókertecskékjük. Pázmány is mennyire szerette féltestvér-unoka-öccsét! Lukács nagybácsi a rokongyermekek nevét és játékaikat is megörökítette a metszeten: Márta hímez, Lackó falovon ül, Imre a virágokkal foglalatoskodik. Lackó a katonáskodás előjátékát próbálgatja, a kertészkedő Imre fiúból pedig talán pap lesz, hiszen máris olyan szeretettel foglalatoskodik a virágokkal, ahogyan papnagybátyjuk írja ezt a szép könyvet, ezt a *Füves kertecskét*.

LÉPES BÁLINT

Lépes Bálint (1570–1623) Nyitra írója volt, bár Győrben született. Nagyszombatban és Bécsben tanult; kanonok, majd 1608-tól nyitrai püspök és királyi kancellár lett. Prágában, 1614-ben a linzi birodalmi gyűlés követe, 1619-ben kalocsai érsek. Talán magasabb politikai megbízatásai és egyházi méltóságai miatt nem oly dús és változatos az írói munkássága, mint a győri Nyéki Vörös Mátyásé, de fontosságában alig marad el mögötte. Nyéki a vallásos magyar barokk költészet, Lépes barokk prózánk nagy hatású kezdeményezője, jóllehet csak egyműves író: négy prédikáció-„tükre” két kötetben Prágában jelent meg (*Az balandó és ítéletre menendő teljes emberi nemzetnek fényes tükrö, 1616; Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető tükrö, 1617*). Keletkezésükről maga nyilatkozik: 1612 nyarán kancellárként elkísérte Frankfurtba II. Mátyást a császári koronázásra, és innen Kölnbe jutva került kezébe az olasz Gabriele D’Inchinónak Anton Dulcken kölni kartauzi szerzetes által latinra fordított prédikációgyűjteménye az ún. „négy végső dolog”-ról: a halálról, az ítéletről, a poklóról és a mennyországról (a mennyei boldogságról). Padre D’Inchino harminc-harmincöt évvel korábban szónokolta el ezeket a prédikációkat olaszul nápolyi, cremonai és ravennai híveinek, majd velencei tipográfus kezére adta kéziratot.

Az olasz eredeti s a latin és magyar változat – állítja a Lépes Bálint és az olasz „seicento”-stílus témáját taglaló tanulmányában Bitskey István – „igen hűségesen” összefügg. A magyar stílus nem méltatlan az olaszhoz, de „igen hűséges” összefüggésről szó sincs. A módszeresebb összevetés majd talán még több magyar hozzátelet is felhozhat Lépes betűtengeréből, mint amire tisztességes elolvasással rámutathatunk. A híres halálkatalógus – a katalóguszuhatagok a barokk érvelés bevett eszközei – magyar példákkal is szolgál (ezek nem lehetnek benne az olasz és a latin előzményben):

„Hol vannak az mi üdönk- és országunkbeli híres-neves vitéz urak? Pálfiak, Nádasdiak, Dobók, Turiak, Zreniek, Kinizsiek, Bátoriak, Tomoriak, Zápolyák, Hunyadiak, Perényiek, Kompolthok, Országok, Gerébek, Dráeffiak, Bánffiak, Thayak, Szluniak, sok egyéb számlálhatatlan vitéz úri rendek, hol vannak? Pályájokat megfutották, elholtanak.”

Ennek előtte Lépes önmagát is beleírja a Halál eljegyzettjeinek jegyzékébe (mint nyitrai püspököt), ügyelvén arra, hogy a magyar egyháznagyok mindjárt szent királyaink után következzenek (a magyar királyok pedig természetesen a világbíró császárok után). *„Hol vannak hazánknak, Magyarországnak fejedelmi? Szent István király? Szent László király? Az ennehány Istványok, Bélák, Géyzák, Lászlók, Andrások, Lajosok, Zsigmond császár? Hol amaz híres-neves,*

szerencsés Convinus Mátyás király? Megholtanak, porrá lettenek, az földnek éh gyomrába bírtanak. Hol vannak az esztergami negyvennégy érsekek? Ennyi sok egri, váradi, pécsi, nyitrai, veszprémi, váci, csanádi, győri, zágrábi, erdéli, boszniai, szerémi, tinini előttünk való püspökök? Sok apáturok, prépostok hol vannak? Kimúltak ez árnyékvilágból, földdé lettenek, porrá, hamvvá váltanak.”

Lépes Bálint – a címzett nyilvánvaló előzetes jóváhagyásával – Pázmány Péternek dedikálta a prédikációk második kötetét. Lépes Halálprédikációjában Pázmány akkurátusan korigálva utánaszámolt a pápáknak és császároknak: „Szent Pétertől fogva VIII. Orbán pápáig, *úgy tetszik*, 239 pápa volt. *Ha meg nem feledkezem a számlálásban*, Julius császártól Constantinusig 49 császár volt, Constantinustól Nagy Károly császárig 39, Károlytól I. Rudolfig 26, Rudolfustól II. Ferdinándig 17; egy sommában: Juliustól fogva 131 császár volt.” Nyéki Vörös Mátyás egyenesen imitálta Lépes katalógusait; az ő magyar hozzátételei a „négy végső dolog” első magyar mesterét követik.

Hogyan látta Lépes Bálint a császár és király palástja mellől, bécsi és prágai fényes udvarából a magyarság, Magyarország és Erdély dolgát, arra vonatkozóan is van egy hazai érdekű, hosszabb hozzátétel a prédikációkban (*Az ítéletről*, III. rész): „Surget gens contra gentem” – Feltámad egyik nemzetség a másik ellen. „Ez is ponktról ponktra beteljesedett, bár ne fáradjunk sokat az megbebizonyításában, rakvák az históriák, véle de csak az mi üdönkben is, im nem régen láttuk-é és hazánknak nem kevés kárával tapasztaltuk-é magunk nemzetségének és országunknak egymás ellen való föltámadását? Azonkívül külső, természet szerént való és utolsó veszedelmünkre esküdt és dühödt ellenségeknek, töröknek, tatárnak szörnyű vérontását sok időtül fogva szenvedí immár szegény hazánk és nemzetünk, alég adhatsz oly szeglyetet Magyarországon, hova be nem hatott volna az vérszopó ellenségnek fegyvere. Mennyi halmot raktak immár az sok harcokon elhullott feleinknek tetemekből? Nem adhatsz oly nevezetes familiát, nemzetséget, ki ne panaszkodhassék sok atyjafiai hejával való létén.

Mit mondjak a döghalálról? Magyarországon annyira regnált, dühösködött csak az mi emlékezetünkre is az pestis, hogy olykor nem maradnak annyi élő emberek az városokban, amennyire ment száma az megholtaknak.

Ha az éhségről köllene szólanunk, magunk lehetnénk az nagy hazánkbéli drágaságoknak bizonságai. Érzette, im nemrégén is ízét az eleség fogyatkozásának az szegény Erdély, kiben nem kisebb szörnyőségek hallattatának az éhség miatt, mint történt volt Hierusalemnek megszállásakor, midőn egy Maria nevő sűtött nőmös asszonyállat az maga gyermekét megölé, fölkoncolá és eleségévé tevé, az egész városbeli népnek nagy iszonyodásával.”

Ezt a lírába hajló, személyesebb hangot Lépes Bálint leveleiben üti meg: „Majd úgy marad Magyarország, mint az igen megszedett szőlővessző, akinek ágait, bogait tördelik, gyümölcséért tépik, szaggatják, végtére csak a tőkéje marad” (Thurzó Györgynek, Badeni fürdő, 1609). De van élénk városleíró levele (Nürnberg, 1612), politikai helyzetrajza is (arról például, hogy az Alföld „egész Fátáig” elállhat Bécstől, és „Erdélyhez kapcsolja magát”, Linz, 1614), és vannak leveleiben esendő betegségbeszámolók. A köszvény úgy bántja néha, hogy nem csak fürdőre kell járnia, hanem „pöstyéni hév vizet” kell hordatnia nyitrai palotájába (Nyitra, 1614). Megvallja azt is, hogy szerette a jó német sört, bár a liptóit és a turócit sem vetette meg (Nürnberg, 1612).



Ahová „a pöstyéni hév vizet” hordták:
a hatablakos nyitrai püspöki palota
(a templomtoronytól balra)

De végezzük Lépes „Pokoltól rettentő” prédikációival. Néhány bekezdést idézek a halálkatalógusból, a névzuhatagok elhagyásával:

„Mondjátok ’sza meg nekem, hol vannak az szántalan sok bölcs philosophusok? [...] Megholtanak.

Hol vannak az gyönyörűséges éneki tudománhoz értő muzsikusok az ő hárfájokkal, hegedűjökkel, organájokkal, lantokkal, virginájokkal, sípokkal, clavicordiomjokkal? [...] Nem óvhatták meg magokat a haláltól, ők is megholtanak.

Hol vannak az mesterséges képfaragók, -metszők és -írók? [...] Elhadták az embereknek társaságát, megholtanak.

Hol vannak az szép termető személyek, kiket az poéták és históriaíró bölcsek ennyire dícsértenek ékességekről? Didók, Tisbék, Semiramisok, Helenák, Amarillisek, Laviniák, Lucretiák? Porrá, hamvvá lettenek.”

Amivé egykor „lettenek”, azzá lesznek ma is: mind az írók és az olvasók, mind a professzorok, múzeumigazgatók, folyóiratszerkesztők, mind a számítógépbe beírók (köszönet nekik!), mind a korrektorok. „Bizony, keresztyének, mind magunk, mind mindenünk csak árnyék. Az árnyék nem marad azon állapotban, hanem a napnak járása szerint változik. Reggel hosszabb

szabású, de dél fele osztán lassan-lassan úgy megkisebbedik, mintha semmi nem volna, estvére pedig ugyan teljességgel elenészik. Így az ember is reggel, gyermek- és ifjúkorában azt reméli, hogy nagy hosszú ideig él, de maga lassan-lassan az ő ideje és élete megrövidül, végezetre osztán, midőn az estve, az halál eljő, szintén elmúlik és elenészik.”

Végső dolgok? Tisztesség? Alávalóság?

„Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgyis! / Mért ne legyek tisztességes! Kiterítenek úgyis.”



Hans Holbein „Haláltánc”-sorozatából